



Genero eta parte-hartzea. Hirigintza barne-hartzailerako ikuspegi berriak



Ion Elxabe

Gako-hitzak:
Hirigintza parte-hartzailea
Espazio publikoa

Itzultzailea: Agurtzane Elguren

Lekuak ez dira espazio fisiko eta neutro hutsak. Elkartune, amets, plan, aktibitate, ekintza, sentsazio eta sentimenduen agertokiak dira, bertatik pasatu eta garatzen diren bizitzen agertokiak. Generiko neutro, maskulinoa, eta historian zehar **hiriaren eraldaketan eta diseinuan parte dutenak tekniko eta politikari gizonetzkoak izateak**, herritar eredu bat sortu du (gizonezkoa, osasuntsua, gaztea. etab...) non eguneroko bizitzan, **emakumeak, haurrak**, herritar edota bizitza anitzen beharrak, **ez-ageriko bihurtu dituen.**

Hirigintzaren praktika profesionalean, berdintasuna bermatzen duten plangintzarako tresnen mugatzeak sarritan nabarmentzen zaizkigu, bereziki kalitatezko hiri baten irisgarritasunaz eta espazio beraren gozamenaz ari garenean. **Herritarren parte-hartzea diseinu-prozesuaren hasieratik gauzatu behar da.**

Planeamenduaren barnean esku-hartze prozedurak sortzeko beharrak, helburu horretarako sortutako lanabesak nola optimizatuko diren jakiteko, aurre-hausnarketa bat eskatzen du. Hasierako planteamendu horri atxikiz, 2008ko urriaren 30 eta 31n Bilboko Euskalduna Jauregian “Hirigintza barne-hartzailerako ikuspegi berriak” lelopean antolatutako genero eta parte-hartzeari buruzko hitzaldiak izan genituen. Beraietan zenbait alorretatik zetozen profesionalengandik entzun eta ikasi ahal izan genuen.

Gizakiek hirian eta, ondorioz, haren diseinuan duten garrantziaz kontziente izan behar dugu. Mundu eta hiri globalizatu, oso komunikatu eta lehiakorretan bizi gara eta pertsonak ahaztuz. Hiria existitzen ez diren pertsonentzat diseinatzan jarraitzen da.

Zer-nolako hiriak ditugun pentsatzen jarri behar gara: Amelia Varcancel filosofoak gogorarazi zigun hiriaren historian zehar gizonetzkoek diseinatu, pentsatu eta erabilia izan dela eta horrek logikoki hirian eragina izan duela. Emakume, haur eta adinekoentzat espazio debekatu amaigabeak izaten jarraitzen dugu. Eta azken kolektibo hori oso kontutan hartzekoa da, biztanleriaren % 25 osatzen baitu eta aurreikuspenek diotenez, 2050erako hirukoiztuko da (belaunaldi berriei ehun urte baino gehiagoko bizi-itxaropena iragartzen zaie). **Gaur egun askoz ere jende gehiago dago 65 urte baino gehiagokoa 15 urte baino gutxiagokoa baino. Hiria eraldatu behar dugu jende nagusi talde handi horrentzat.** Non elkartuko dira? Nork zainduko ditu? Nola mugituko dira? Non eta nola biziko dira? Berdina gertatzen da emakumezkoen kolektiboarekin: bizi-

itxaropen handiagoa, haurra izan ondorengo denboraldi luzea (emakume=ama premiaz ahaztu egin behar da), eta hirietan dauden puntu beltzen existentziak sorturiko kezka, herritarren segurtasuna eta konkretuki emakumeena nahiko eskasa da.

Zaida Muxi arkitektoak kale bizi baten alde egin zuen apustu, **kale ziur bat** inplikatzan du horrek, zeren jendearen ikuspegiak eta hiri funtzionamenduan ikusteak segurtasuna ematen digu.

Hitzaldi batzuetan espazioen zenbait analisi kualitatibotarako jarraibide batzuk ikusi ahal izan genituen, non oinarrian kalea ezagutzeko, kalera joan behar dela esaten den. Azkenean, hirigintza beste era bateko tresnen bidez birplanteatzean datza, gure jokabidea ikuspuntu aberatsago eta ezagutzen ditugunak baino osagarriagoekin osatuz, jadanik daukagun ezagutzari gehituko zaion beste era bateko adimena emango diguten praktika kualitatiboekin.

Puntu honetara heldu eta gero, datu hutsalak parte-hartzearekin aberasteko ariketa egitera helduko gara. Baina oreka bat bilatu behar da informazio gutxi izateak ematen digun zilegitasun handiaren eta informazio asko eta ona izateak ematen digun legezkoasun murriztaren artean, Emilio Luque soziologoak azpimarratu zuen bezala. Arazoa herritarren parte-hartzea eskuratzeko zailtasunean datza, eta lortzen denean ez direla beti emaitza onak eskuratzen. **Herritarrei erakutsi behar zaie zenbait ekintzak, egoerak eta esku-hartzek beraien auzo eta hirietan izango duten eragina. Hizkuntza arrunt bat erabili behar da, hizkuntza teknikoak alde batera utzi eta hizketa herritarrei egokitu.** Parte-hartzea arlo administratibo eta politikoa sartzen saiatu behar da, baita prentsarekin bat egin eta ageriko emaitza ertainak lortzen ere.

Baina kontuz, benetako esku-hartzea izan behar da: ohiko alegazio-prozesua (aurretik hautatutako zenbait proiekturen artean aukeratzera eman, eta beraietatik bat ziur gauzatu) eta parte-hartzea (agenda beteta izan aurretik aurkeztuta egon behar dena, diseinuaren hasierako prozesutik, proiektu hori gauzatzea beharrezkoa den planteatzen uzten duena). Bien artean bereizi behar da. **Elkarlan eta konfiantzazko elkarrekintza bat izan behar da, prozesu ikusgarri, ireki eta dinamiko.** Parte-hartzea diseinuaren prozesua baino urrutirago joan behar da; Josep Maria Montanerrek bizitegiaren gogobetetzarako inkestak aldeko apustua egin zuen eta Izaskun Chinchilla arkitektoak adibide polit bat aipatu zuen, non hiriaren garapenean parte-hartzeak paper garrantzitsua jokatzen zuen.

Hilabete eta bi urte bitarteko epean alokairu-erregimenean eta gerora erosi ahal izateko aukera izango zuten bost etxebizitza-tipologiako bost eraikin probeta proposatzen zituen. Behin denboraldi hori pasatuta, gehien gustatu den tipologiaren zerrenda bat jasoko da eta bloke berri batzuk eraikiko dira, etxebizitza horien erabilera erreal eta zuzenaren ondorioz jasotako emaitzen arabera, hau da, benetako eskaera erreal baten ondorioz. **Zertarako balio du etxebizitza, ekipamendu eta auzo berriak eraikitzeak, ez badakigu ondo funtzionatzen duten, bizipen horrek ez badigu laguntzen ezagutza, asmatze eta akatsen baliabidea sortzen?**

Proposamen interesgarri hauetatik urrun, gaur egun funtzionatzen ez duen eta jasagarri ez den hiri eta ikuskizunaren hirigintza proiektatzen da.

Profesionalok, datuak lekuan bertan hartu behar ditugu, ditugun datuak ezagutu eta egiaztatu. Hiriren batek garraio publikoa duela baldin badakigu, nola funtzionatzen du? Nola erabiltzen da? Zer ordutegi du? Berdina gertatzen da planoetan markatuta dauden objektu eta elementuekin: zergatik daude hor? zergatik dira horrelakoak? Zaida Muxi arkitektoak hauxe azpimarratu zuen: «**Geure buruari galderak egiten ikasi behar dugu eta bizipenengatik ikasten, ikasteaz ikasten**». Ekipamendu publikoak duen irudi garrantzitsua errepikatu zuen, hau beti espazio publikoari begira egon behar da. «**Ez ditzagun hiriarekin inolako erlaziorik ez duten bunkerrak eraiki**», aipatu zuen beraien hormigoizko kutxek edo hiriaz ahaztu eta bestelako materialak erabiltzeaz harro dauden arkitektoei buruz.

Hiria pentsatzeko orduan, zenbait oinarritzko adierazle bete behar ditugu, eta ez begi-bistakoak izateagatik indarrean egoteari utzi: parte-hartze prozesuak, irisgarritasun-bilbeak, oinez zeharka daitezkeen distantzietan aktibitate eta zerbitzu kantitate maximoa, zerbitzuetara sarrera-berdintasuna, era askotako ekipamenduen sarea eta beti berraztertze programatikoa, edo egunerokotasunaren garapen on a bermatuko duen herri-komertzioaren sare on bat, batzuk aipatzearen.

Jardunaldietan, etxebizitzaz eta beronek hiriarekin duen erlazioaz hausnartzeko aukera ere egon zen. Oinarritzko baldintzetan bizi izatea ez da premiazko beharra soilik, gero eta lehenetsun handiagokoa da. Garapenean dauden herrietan gero eta hiri handiago eta gainezka daudenetan, gero eta gutxiago konponduta dagoen behar bat da. European, sektore sozial zabal batentzat, higiezinaren gehiegizko espekulazioak etxebizitza

eskuragaitz bihurtu du. Etxebizitza kolektiboa bere baldintza garaikoetan kokatzeko, gertatu diren aldaketa sozialak interpretatu behar dira. Gaur egun etxe erdiak baino gutxiago dira ohiko familia eta hurrekin osatuak; familia edo etxebizitza taldeetako kide ezberdinak, gainera, banakako elementu bilakatu dira, bereziki emakumea.

Josep Maria Montanerrek hiri eta etxebizitzaren diseinuan sakondu zuen, hiri bizi bat, erabilera eta aktibitateen nahasketarekin, kalitatezko espazio publiko batekin eta etxe eremu pribatuarekin erlazioan. Hiri mamitsu, ezberdin eta plurifuntzional bat, ekipamendu hurbilak eta berezkoekin (komertzioa, zerbitzuak...), eta pribatuaren eta publikoaren artean kalitatezko trantsizioarekin. Etxebizitzek inbertsio-elementuak izateari utzi behar diote, parametro garrantzitsua izateko: flexibilitatea eta plurifuntzionalitatea, esparru bakoitzean bolumen egoki bat, espazioen arteko hierarkia-gabezia bat, lanerako guneak izan, kanpo-espazio propio bat izan, zeharkako aireztapen naturala eta intsolazio-ordu egokiak, baita eraginkortasun energetiko pasiboa eta aktiboa ere.

Jardunaldi hauetan zehar Hiria Kolektiboak Eusko Jaurlaritzarekin batera Euskal Autonomia Erkidegoko **Hiri Debekatuaren mapak aurkeztu ziren**, Gida Metodologikoaren barnean: genero-ikuspuntua batetik eta **herritarren eguneroko bizitzatik hirigintza azterketarako mapak gauzatzean datza**. Beste modu batera esanda, analisirako eta hiriko espazio sentikorren eza edo pertsonengan beldurra eragiten duten guneen zuzenketa-rako gidaliburua izango litzateke, beldurrik gabeko hirien alde lan egiteko gida.

Aipatutako gida hori, azken finean, jardunaldi hauetan defendatu diren premisei jarraitzen dien tresna da. Laburbilduz, interes izugarritzko jardunaldien lekuko izan gara; hirian nola pentsatu, nola jokatu behar den eta zer hartu behar dugun kon-tuan aztertze zentzuzko ikuspuntu eman dizkigute bertan.

Ez dakigu gure hirientzat hirigintza berri baten beharrik daukagun ala ez; argi dagoena da teknologia eta estrategia berriak behar ditugula. Estrategi berri horietariko bat, dudarik gabe, herritarren parte-hartzea izan behar da, diseinu hobea batzentzat informazioa herritarrekin banatuz. **Herritarrekin elkarrizketa ireki beharra daukagu, azken finean haiek baitira gure proiektuen erabiltzaileak**. Eskertzen da hirigintza berri eta barneratzaile baten oinarriak finkatzeko, zenbait funtsezko talderen ideiak elkarri banatzea.

